

необхідним фундаментом для визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в Україні.

Використана література

1. **Бондар В.** Інклюзивне навчання як соціально-педагогічний феномен // Рідна школа – 2011. [3]- с.10-14
2. **Быков Д.** Обучение детей с ограниченными возможностями в США и Великобритании // Педагогика - 2004.[6] – с.94-98.
3. **Колупаєва А.** Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. – К.: “Самміт – Книга”, 2009. – 272 с.

References

1. **Bondar V.** Inklusivne navchannya yak sotsialno-pedagogichnyi fenomen // Ridna shkola – 2011. [3]- s.10-14
2. **Vyikov D.** Obuchenie detey s ogranichennyimi vozmozhnostyami v SShA i Velikobritanii // Pedagogika - 2004.[6] – s.94-98
3. **Kolupaeva A.** Inklusivna osvita: realiyi ta perspektivi: Monograflya. – K.: “Sammit – Kniga”, 2009. – 272 s.

Арендарук А.О. Особенности модернизации системы специального образования в странах Западной Европы и США

В статье рассматриваются особенности трансформации учебного процесса лиц с особыми образовательными потребностями - от сегрегативных институтов к интегрированным и инклюзивным учреждениям в странах Западной Европы (Бельгии, Италии, Германии, Великобритании) и США. Статья освещает внедрения инклюзии в этих странах в 70-80х годах XX века, постепенное ее совершенствование в соответствии с растущими научными представлениями об образовании лиц с особыми образовательными потребностями. Автор освещает преимущества инклюзивной формы обучения в самых развитых странах мира. В статье особое внимание уделяется актуальным проблемам, которые на сегодня находятся в поле зрения зарубежных дефектологов-ученых относительно совершенствования инклюзивной формы обучения в странах Западной Европы и США. Статья содержит некоторые законодательные документы новой методологии специального образования детей с особыми образовательными потребностями за границей.

Ключевые слова: дети с особыми образовательными потребностями, модернизация специального образования, интегрированное и инклюзивное обучение.

Arendaruk A.O. Features of modernization of the system of special education in the countries of Western Europe and USA

The article discusses peculiarities of transformation of the educational process intended for persons with special needs - from segregative institutions to integrated and inclusive organisations in the Western Europe (Belgium, Italy, Germany) and the United States. The article highlights implementation of inclusive education in these countries in 70-80s of the XX century, its gradual improvement according to growing scientific understanding on education of persons with special needs. The author highlights the benefits of inclusive education in the most developed countries. The article focuses on topical issues which are currently under review of foreign developmental specialists-scholars as of improvement of inclusive education in the Western Europe and the USA. This article contains some legal documents concerning a new methodology for special education of children with special educational needs abroad.

Keywords: children with special educational needs, modernization special education, integrated and inclusive education.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 22.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Конопляста С.Ю.

УДК 376.36 (477)

Ашток Н. І.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: СИСТЕМНИЙ ПІДХІД

В статті розглядаються деякі проблеми оновлення освіти на основі системних змін, що поширюються і на навчально-виховний процес. Обґрунтовано, що впровадження інклюзивної освіти у наш час фактично означає не існування нового різновиду освіти (і відповідно нового системного утворення), а зміну структурних компонентів у межах загальної і спеціальної освіти як окремих підсистем освіти загалом. Проаналізовано зміну структурних компонентів – навчальної інформації; засобів педагогічної комунікації; складу учнів та педагогів, функціональних компонентів. Зазначено, що ефективність навчально-виховного процесу залежить не лише від продуманості структурних і функціональних компонентів, а й удосконалення умов середовища, у якому він відбувається. Ефективність інтеграції дітей з особливостями психофізичними розвитку у систему загальної освіти залежить також від їх попередньої підготовки у родині або дошкільних закладах.

Ключові слова: педагогічний процес, педагогічна система, системний підхід.

Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір як один з напрямів гуманізації системи освіти відповідає пріоритетам державної політики України. На законодавчому рівні визнано право дітей зазначеної категорії на навчання в загальноосвітніх закладах, що сприяє активізації впровадження в них інклюзивної освіти. А це, в свою чергу, зумовило необхідність суттєвого оновлення змісту і методичного забезпечення роботи освітян, їхньої фахової підготовки, що

повинні ґрунтуватися на осмисленні навчально-виховного процесу як системи, здатної водночас забезпечити якісну освіту повносправним і особливим дітям. Висвітлення деяких проблем трансформації даного процесу як системи є метою статті.

Проблеми оновлення освіти досліджували М. Астахова, А. Колупаєва, М. Малофєєв, В. Синьов та ін. Цими авторами розроблено складові підтримки успішного впровадження інклюзивного навчання, до яких, зокрема, належать формування позитивної громадської думки щодо дітей з порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю, толерантного ставлення учасників освітнього процесу до спільного навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку з їх здоровими однолітками; визначення пріоритетів державної політики у сфері освіти у частині забезпечення конституційних прав і державних гарантій, удосконалення нормативно-правового, науково-методичного та фінансово-економічного забезпечення, формування освітньо-розвивального середовища для цих дітей у загальноосвітніх закладах; розробка навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання, підвищення соціальної відповідальності сім'ї у вихованні дитини з особливими освітніми потребами, активна участь місцевої громади у реалізації інклюзивної практики; підготовка педагогічних кадрів для роботи з такими дітьми в умовах інклюзивного навчання [1; 5; 7; 9, с. 4 – 11].

Безперечно, оновлення освіти повинно відбуватися на основі системних змін, що поширюються і на навчально-виховний процес. З позицій системного підходу організація процесу виховання, формування і розвитку особистості досліджувалась у роботах П. Блонського, Л. Виготського, В. Давидова, О. Леонтьєва, А. Петровського та ін. При розгляді теоретичних проблем системного підходу до організації педагогічного процесу в закладах інклюзивної освіти плідними є ідеї Ю. Бабанського, Н. Кузьміної, Л. Вікторової та ін. Зокрема, Ю. Бабанський вважав, що навчальний процес можна розглядати двояко – з позицій складу системи, у якій функціонує процес, і складу самого процесу. У складі системи навчання вчений виділяє такі основні елементи: педагоги та інші суб'єкти навчання й виховання, учні та умови навчання [2, с. 37]. Ґрунтовніше складові навчального процесу розроблені Н. Кузьміною, яка впровадила поняття «педагогічна система», що, на її думку, являє собою множину взаємопов'язаних структурних та функціональних компонентів, підпорядкованих меті навчання і виховання підростаючого покоління й дорослих людей [8, с. 10]. Серед структурних компонентів цієї системи дослідниця виділяє: навчальну інформацію; засоби педагогічної комунікації (методи, форми, засоби навчання та виховання); учнів; педагогів; мету. Крім структурних, нею розрізняються функціональні компоненти – зв'язки між структурними одиницями: конструктивні, комунікативні, організаційні, гностичні, проектувальні (прогностичні). Цю концепцію удосконалила Л. Вікторова, додавши до зазначених вище компонентів результативний та функціональний [3, с. 21]. Завдяки зіставленню таких структурних компонентів, як мета та результат, педагогічна система почала оцінюватися з точки зору соціальної значущості. Нами аналізуються складові навчально-виховного процесу як системи у закладах інклюзивної освіти.

Втілення інклюзивної ідеї в життя відбувається в Україні директивним шляхом – на основі настанов з боку державних структур та з урахуванням закордонного досвіду. Звісно, в практику запропоноване в настановах – законах, постановах, наказах, листах тощо – реалізовується поступово і набуває на місцях конкретики. Незаперечною у цій ситуації є необхідність в осмисленні засад зазначеного впровадження у наукових і науково-методичних працях, які певною мірою можна віднести до теоретичних, адже освітня система з інклюзивною складовою у наш час лише знаходиться у стані пошуків шляхів розвитку. У цьому плані слушною є думка А. Ковальова, який зазначає, що у наш час «очевидною є потреба в розвитку та впровадженні в практику більш нової, більш досконалої, більш науково обґрунтованої педагогічної теорії. Педагогіка із науки емпіричної повинна перерости у науку теоретичну» [4, с. 4]. Дійсно, теорію про інклюзивну освіту в Україні, що створюється на основі напрацювань дослідників з вивчення багатого вітчизняного досвіду педагогів загальної і корекційної освіти, а також праць зарубіжних науковців з узагальнення результатів роботи у сфері інклюзивної освіти, з часом можна застосовувати на практиці з урахуванням вітчизняних умов. Варто константувати, що в даному випадку часто спостерігається не перехід від практики до теорії, а навпаки – від теорії до практики. У цьому контексті у складі методологічної архітектури теорії про інклюзивну освіту важливим є системний підхід, оскільки він дозволяє розглянути педагогічний процес як цілісність з усією

різноманітністю взаємозв'язків між компонентами, ефективність яких залежить як від кінцевої мети, так і від її внутрішньої структури.

Передусім варто зазначити, що впровадження інклюзивної освіти на сьогоднішній день фактично означає не існування нового різновиду освіти (і відповідно нового системного утворення), а зміну структурних компонентів у межах загальної і спеціальної освіти як окремих підсистем освіти загалом. Зміна структурних компонентів – навчальної інформації; засобів педагогічної комунікації (методів, форм, засобів навчання та виховання); учнів; педагогів – зумовлює суттєві трансформації функціональних компонентів (зв'язків між структурними компонентами: конструктивних, комунікативних, організаційних, гностичних, проектувальних (прогностичних)). Функціональний коригуючий компонент у закладах інклюзивної освіти також набуває інший зміст, ніж у традиційних загальноосвітніх школах. Звісно, й мета, що підпорядковує взаємопов'язані структурні та функціональні компоненти, тлумачиться дещо по-іншому. Фактично, впровадження інклюзивної освіти означає реформування на основі перерозподілу та удосконаленню мети та завдань загальної і спеціальної освіти, а також пов'язаних з ними інституцій.

Розглянемо виділені компоненти навчально-виховного процесу у загальноосвітніх закладах з інклюзивною складовою. Важливим компонентом освіти України є мета, що передбачає всебічний розвиток особистості як найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [11]. Частково узгоджується із зазначеним мета інклюзивного навчання, що в «Концепції розвитку інклюзивної освіти» подається так: «Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей» [6]. Розбіжність у розумінні мети долається тим, що, оскільки вітчизняні загальноосвітні заклади в умовах жорсткої конкуренції освітніх систем глобалізованого світу повинні зберігати конкурентоспроможність, в них повинні вчитися лише діти, які здатні опанувати стандартні програми, нехай і в адаптованому вигляді. Досягнення мети є внутрішньою рушійною силою навчально-виховного процесу, що ґрунтується на вирішенні протиріччя між висунутими вимогами і реальними можливостями вихованців з їх реалізації. Це протиріччя стає джерелом розвитку, якщо висунуті вимоги узгоджуються з можливостями розвитку учнів з різними психофізичними характеристиками, і навпаки, зазначене протиріччя не сприяє оптимальному розвитку системи, якщо завдання виявляються надмірно важкими або легкими.

Обсяг навчальної інформації як компонента навчально-виховного процесу, звісно, повинен бути однаковим для всіх учнів, що навчаються в одному класі. Як зазначається у нормативному документі, навчально-виховний процес у класах з інклюзивним навчанням здійснюється відповідно до робочого навчального плану школи, за навчальними програмами, підручниками, посібниками, рекомендованими Міністерством освіти і науки для загальноосвітніх навчальних закладів. Безперечно, навчальна інформація вимагає адаптації відповідно до можливостей дітей з особливими освітніми потребами, що відображається в індивідуальних програмах розвитку, які розробляється для кожної дитини на один рік. Двічі на рік (за потребою частіше) ця програма переглядається з метою її коригування, зокрема, коли у дитини виникають труднощі в засвоєнні змісту навчального матеріалу чи навпаки виникає необхідність перейти до наступного рівня складності виконання завдань. Індивідуальний навчальний план визначає перелік навчальних предметів, послідовність їх вивчення, кількість годин, що відводяться на вивчення кожного предмета за роками навчання, та тижневу кількість годин. У плані враховуються додаткові години на індивідуальні і групові заняття, курси за вибором, факультативи тощо [10].

У зв'язку з упровадженням інклюзивного навчання в загальноосвітніх закладах розширюється контингент учнів. Законодавчо передбачено можливість спільного навчання повносправних і неповносправних дітей. Зокрема, у Законі «Про освіту» 1995 року у статті 3 «Право громадян України на освіту» зазначається, що громадяни України мають право на безкоштовну освіту в державних

навчальних закладах незалежно від будь-яких ознак, в тому числі і від стану здоров'я. Це право забезпечується розгалуженою мережею навчальних закладів; їх відкритим характером, створенням умов для вибору профілю навчання і виховання відповідно до здібностей та інтересів громадян; різними формами навчання – очною, вечірньою, заочною, екстернатом, а також педагогічним патронажем. Поряд з цим у статті 37 пункті 4 цього ж закону зазначається, що «для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в загальноосвітніх навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати [11].

Розширення контингенту учнів передбачає включення до педагогічного колективу загальноосвітньої школи додаткових працівників – асистентів вчителя та дефектологів. Крім того, існує необхідність співпраці цих осіб з фізіотерапевтами, психологами та при потребі з іншими спеціалістами [10]. Звісно, не лише ці працівники, а й всі педагоги загальноосвітньої школи для роботи з повносправними та особливими дітьми повинні мати ґрунтовну фахову підготовку, набуту ними у системно пов'язаній з загальноосвітньою вищою школою.

Упровадження інклюзивної освіти вимагає трансформацію засобів педагогічної комунікації з учнями з різними психофізичними характеристиками, що передбачає актуалізацію диференційованого підходу до спілкування з ними. Зокрема, процес складання індивідуальної програми розвитку особливих дітей розробляється на основі аналізу їх освітніх потреб і передбачає специфіку комунікативної взаємодії цих осіб на спеціальних корекційних заняттях з дефектологами та створення адаптованих навчальних матеріалів тощо [10].

Функціональні компоненти характеризують педагогічну систему в дії, коли у її межах забезпечується взаємодія організованої сукупності компонентів, що сприяє тісній співпраці всіх учасників педагогічного процесу. Ефективність взаємозв'язку між педагогічним колективом та дітьми з особливими потребами забезпечується продуманою індивідуальною програмою розвитку, у якій, зокрема, передбачена взаємодія фахівців різного спрямування з метою виявлення наявного у кожній особливої дитини рівня знань, її можливостей та потреб, фіксації результатів вивчення (її вмінь, сильних якостей та труднощів, стилів навчання) та співробітництва професіоналів, що пропонують дитині спеціальні та додаткові освітні послуги (в індивідуальній програмі розвитку фіксується розклад занять з відповідними фахівцями: логопедом, фізіотерапевтом, психологом та іншими спеціалістами, указується кількість і тривалість цих занять з дитиною). Ефективність взаємодії забезпечується застосуванням корегуючих компонентів, які репрезентовані, наприклад, корекційно-розвивальними заняттями у межах індивідуального навчального плану учня, що передбачено проводити від 3 до 8 годин на тиждень (кількість годин визначають відповідні психолого-медико-педагогічні консультації) [10].

Загалом у нормативних документах навчально-виховний процес подається як цілісна динамічна система, у якій максимально враховуються освітні можливості особливих дітей, проте, на наш погляд, у них недостатньо відбито їх взаємодію з повносправними дітьми, хоча саме це є основною метою інклюзивної освіти. Частково ця мета досягається можливістю вибору моделі інтеграції – комбінованої, часткової, тимчасової або повної, кожна з яких передбачає специфіку участі особливих дітей у навчально-виховному процесі залежно від особливостей їх психофізичного розвитку [1]. Саме при виборі варіанта організації інтегрованого навчання на допомогу освітнім закладам мають прийти фахівці психолого-медико-педагогічних консультацій, які системно пов'язані з закладами інклюзивної освіти. Фахівці ПМПК покликані надати допомогу та підтримку в реалізації освітньої інтеграції дітей з психофізичними вадами, проводячи їх діагностику, у тому числі ранню, здійснюючи контроль за реалізацією індивідуального освітнього маршруту кожного обстеженого. З метою ефективного зв'язку між комісіями і педагогічним колективом та кваліфікованого супроводу кожної особливої дитини у школах з інклюзивною складовою в Україні практикується організація функціонально необхідних шкільних психолого-медико-педагогічних консилиумів [12].

Ефективність навчально-виховного процесу залежить не лише від продуманості його структурних і функціональних компонентів, а й умов середовища, у якому він відбувається. Зокрема, йдеться про адаптацію та модифікацію облаштування шкільного середовища – забезпечення безперешкодного доступу до будівель та приміщень закладу дітей з вадами опорно-рухового апарату, зокрема тих, що пересуваються на візках, та дітей з вадами зору; забезпечення необхідними

навчально-методичними і наочно-дидактичними посібниками та індивідуальними технічними засобами навчання; облаштування кабінетів учителя-дефектолога, психологічного розвантаження, логопедичного для проведення корекційно-розвиткових занять; забезпечення відповідними педагогічними кадрами тощо.

Ефективність інтеграції дітей з особливостями психофізичними розвитку у систему загальної освіти залежить від належної попередньої підготовки цих осіб у родині або дошкільних закладах. Звісно, ефективність інтеграції досягається наступністю, яка є необхідною умовою безперервності розвиваючого навчання, що забезпечується взаємозв'язком усіх компонентів: мети, змісту навчально-виховної інформації, методів, засобів, форм у періоди дошкільного і шкільного дитинства. Наступність є специфічним зв'язком між різними етапами розвитку, сутність якого передбачає збереження тих чи інших елементів цілого, адже навіть при зміні структури цілого як системи у новому завжди зберігаються елементи попереднього етапу розвитку. Наступність є необхідною умовою реалізації в педагогічному процесі різних освітніх ланок єдиної, динамічної і перспективної системи виховання й навчання, яка забезпечує неухильний поступальний розвиток особистості незалежно від її психофізичних характеристик.

Можливо, в майбутньому інклюзивна освіта оформиться в Україні в окремий різновид освітньої системи, проте у наш час вона робить лише перші кроки, і фактично спостерігається пошук взаємодії систем спеціальної і загальної освіти, унаслідок якої коректологи розширюють сферу свого впливу на загальноосвітні заклади, а вчителі-предметники отримують додатковий специфічний контингент учнів – дітей з особливостями психофізичного розвитку. Системний підхід до вивчення навчально-виховного процесу дозволяє обґрунтувати сутність реформування цього процесу в загальноосвітніх закладах як певної цілісності, ефективність організації складових якої забезпечить успішність втілення у життя інклюзивної форми навчання у межах вітчизняного освітнього простору.

Використана література

1. **Астахова М. С.** Базові моделі інклюзивної освіти дітей з особливими потребами / М. С. Астахова. – Режим доступу: <http://nach.com.ua/docs/index-441825.html?page=10>
2. **Бабанский Ю. К.** Оптимизация процесса обучения / Ю. К. Бабанский. – М., 1977. – 138 с.
3. **Викторова Л. Г.** О педагогических системах / Л. Г. Викторова. – Красноярск: Изд-во КГУ, 1989. – 86 с.
4. **Ковалев А.П.** Педагогические системы: оценка текущего состояния и управление / А. П. Ковалев. – Харьков: Изд-во ХГУ, 1990. – 114 с.
5. **Колупаєва А. А.** Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія] / А. А/ Колупаєва. – К.: Саміт-Книга, 2009. – 272 с.
6. **Концепція** розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН України від 01.10.2010 р. № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://firstedu.org.ua/index.php>.
7. **Малофеев Н. Н.** Специальное образование в России и за рубежом / Н. Н. Малофеев. – М.: Печатный двор, 1996. – 182 с.
8. **Методы** системного педагогического исследования / Под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1980. – 180 с.
9. **Синьов В.** Нова стратегія розвитку корекційної педагогіки в Україні / В. Синьов, А. Шевцов // Дефектологія. – 2004. – № 2. – С. 6 – 11.
10. **Про організацію** інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Лист Міністерства освіти і науки України від 18.05.2012 № 1/9-384 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [dochhttp://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/)
11. **Про освіту.** Закон від 23.05.1991 № 1060-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/1060-12
12. **Спіріна М. В.** Модель психолого-медико-педагогічного супроводу дитини з психофізичними вадами учитель-логопед, завідувач Лозівської міськрайонної психолого-медико-педагогічної консультації / М. В. Спіріна. – Режим доступу: kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files

References

1. Astahova M. S. Bazovi modeli inkluzivnoї osviti ditej z osoblivimi potrebami / M. S. Astahova. – Rezhim dostupu: <http://nach.com.ua/docs/index-441825.html?page=10>
2. Babanskij Ju. K. Optimizacija processa obuchenija / Ju. K. Babanskij. – M., 1977. – 138 s.
3. Viktorova L. G. O pedagogicheskikh sistemah / L. G. Viktorova. – Krasnojarsk: Izd-vo KGU, 1989. – 86 s.
4. Kovalev A.P. Pedagogicheskie sistemy: ocenka tekushhego sostojanija i upravlenie / A. P. Kovalev. – Har'kov: Izd-vo HGU, 1990. – 114 s.
5. Kolupaeva A. A. Inkluzivna osvita: realii ta perspektivi: [monografija] / A. A/ Kolupaeva. – K.: Samit-Kniga, 2009. – 272 s.
6. Konceptija rozvitku inkluzivnoї osviti. Nakaz MON Ukraїni vid 01.10.2010 r. № 912 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://firstedu.org.ua/index.php>.
7. Malofeev N. N. Special'noe obrazovanie v Rossii i za rubezhom / N. N. Malofeev. – M.: Pечатnyj dvor, 1996. – 182 s.
8. Metody sistemnogo pedagogicheskogo issledovanija / Pod red. N. V. Kuz'min'oj. – L., 1980. – 180 s.
9. Sin'ov V. Nova strategija rozvitku korekcijsnoї pedagogiki v Ukraїni / V. Sin'ov, A. Shevcov // Defektologija. – 2004. – № 2. – S. 6

– 11.

10. Pro organizaciju inkluzivnogo navchannja u zagal'noosvitnih navchal'nih zakladah. List Ministerstva osviti i nauki Ukraïni vid 18.05.2012 № 1/9-384 [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: dochttp://osvita.ua/legislation/Ser_osv/29627/

11. Pro osvitu. Zakon vid 23.05.1991 № 1060-XII [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: zakon.rada.gov.ua/go/1060-12

12. Spirina M. V. Model' psihologo-mediko-pedagogichnogo suprovodu ditini z psihofizichnimi vadami uchitel'-logoped, zaviduvach Lozivs'koï mis'krajnonoi psihologo-mediko-pedagogichnoi konsul'tacii / M. V. Spirina. – Rezhim dostupu: kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/Files

Ашиток Н. И. Инклюзивное образование: системный подход

В статье рассматриваются некоторые проблемы обновления образования на основе системных изменений, которые распространяются и на учебно-воспитательный процесс. Обосновано, что становление инклюзивного образования в наше время означает не существование нового вида образования (и соответственно нового системного образования), а изменение структурных компонентов в пределах общего и специального образования как отдельных подсистем образования в целом. Проанализировано изменение структурных компонентов – учебной информации; средств педагогической коммуникации; состава учащихся и педагогов, функциональных компонентов. Отмечено, что эффективность учебно-воспитательного процесса зависит не только от продуманности структурных и функциональных компонентов, но и совершенствования условий среды, в которой он происходит. Эффективность интеграции детей с особенностями психофизического развития в систему общего образования зависит также от их предварительной подготовки в семье или дошкольных учреждениях.

Ключевые слова: педагогический процесс, педагогическая система, системный подход.

Ashytok N.I. Inclusive education: systematic approach

This article discusses some problems updating education, which should be based on systematic changes that apply to the educational process. Proved that the implementation of inclusive education actually means not a new kind of education (and thus the formation of the new system), but the change the structural components within the general and special education as individual subsystems of education in general. Analyzed the change of structural components – educational information; means of pedagogical communication; of students and teachers, functional components. It is noted that the effectiveness of the educational process depends on the sophistication of the structural and functional components and environmental conditions in which it occurs. Effectiveness of the integration of children with special needs in general education system also depends on adequate prior training these people in the family or pre-school.

Keywords: pedagogical process, pedagogical system, system approach.

Стаття надійшла до редакції 18.05.2015 р.

Статтю прийнято до друку 22.05.2015 р.

Рецензент: д.п.н., проф. Чепіль.М. М.

УДК : 376 – 056.264:82

Богачук Ю.В.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

В статті висвітлена проблема використання художньої літератури в корекційній роботі із дошкільниками із загальним недорозвиненням мовлення. Здійснений детальний аналіз досліджень зарубіжних та вітчизняних науковців стосовно розвитку мовлення засобами художньої літератури. Розкрито роль художньої літератури на мовленнєвий розвиток дитини. Зазначено, що у дітей із загальним недорозвиненням мовлення порушено всі компоненти мовленнєвої системи, які негативно впливають на формування інтелектуальної, сенсомоторної, сенсорної та емоційно-вольової сфери. Одним із засобів розвитку мовлення дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення є художня література. Здійснений аналіз методичної літератури та огляд дисертаційних досліджень з даної проблеми. У статті виокремлено вплив художньої літератури на мовленнєвий розвиток дітей із загальним недорозвиненням мовлення. Обґрунтована необхідність подальшого вивчення даної проблеми з метою розвитку, навчання рідної мови дітей даної категорії засобами художньої літератури.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, розвиток мовлення, художня література, засіб розвитку мовлення.

Розвиток системи спеціальної освіти в Україні потребує розробки нових ефективних методів корекційно-розвивального навчання дітей із особливостями психофізичного розвитку, зокрема мовленнєвого.

Проблемою мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку займалися психологи, педагоги, лінгвісти (Л.Виготський, В.Виноградов, А.Гвоздев, Д.Ельконін, О.Запорожець, М.Коніна, О.Леонтьєв, С.Рубінштейн, О.Соловйова, Ф.Сохін, К.Ушинський, Є.Фльорина та інші). Їхні дослідження лежать в